

NÉPMŰVELÉS — ÖNMŰVELÉS ÚTJÁN

Az idők folyamán kialakult pedagógiai irányok a népművelésben is érvényesültek. Volt idő, amidőn az ismeretek terjesztése, a tudományok népszerűsítése volt a népművelés főcélja, majd a hasznossági elv kerül előtérbe, aztán pedig az állampolgári nevelés elve jut érvényre. Spranger és követői a mindenoldalú, összhangzatos, „kulturális” művelődés hívei. Ma több államban az erősen irányzott világnézeti törekvések nyomják bélyegüket az iskolán kívüli népművelésre. A mi magyar népművelésünk jelenleg a különféle pedagógiai szempontok helyes mérlegelésével és felhasználásával igyekszik munkáját végezni. — Egyet azonban kellő figyelemre nem méltatunk: nem fordítunk elég gondot a serdülők és felnőttek ösztönszerű, ébredező önművelési, önképzési, önnevelési vágyának ébredtartására, fokozására, irányítására, holott a tapasztalat és a nagy pedagógusok szerint a népművelés kiindulópontja, alapja, legfőbb célja és a siker előfeltételei éppen az, hogy az ifjú, a felnőtt a maga akaratával, erejével, szorgalmával folytassa a szülők és tanítók nevelő-oktató munkáját. A legtökéletesebb népművelés az, amelynek sikerül ezt elérnie, t. i. hogy a serdültek és a felnőttek önvizsgálat, önismeret alapján tudatára ébrednek hajlamaiknak, értékes lelki és testi képességeiknek, önerejüknek is, azután igyekeznek az emelkedés, a tökéletesedés útján maradni és haladni. A népművelő feladata lelkesíteni, jótanáccsal és megfelelő eszközökkel nemes buzgalmukat támogatni, mert végeredményben — Kerschesteiner szavai szerint — „az összesség, a nemzet kultúráltsága, erkölcsi és gazdasági emelkedése, egyszerűen boldogsága, az egyéni nevelés-oktatáson nyugszik”, s ezért a népművelés legmagasabban álló célját csak úgy érheti el, ha önművelésre, önálló gondolkodásra és cselekvésre tud nevelni. Ne felejtjük el, hogy hatalmas eszköz az önművelés, vele számolni, vele bánni és ezt akarni kell tudni!

Mindezt igen elszomorító, hogy ma oly keveseket sikerül az önművelésre ránevelni, kevesen járják az öntökéletesítés útját. Úgy tűnik fel, hogy a mi korunk nem kedvez az önművelésnek. Ennek oka az üzleti szellem, a technika vívmányai által a lelki nagy nyugtalanság, a sok szórakozás, sport. Mindennek dacára, sőt éppen azért kötelességünk éppen most felvetni a kérdést, hogy milyen népművelői eljárással és eszközökkel szolgálhatjuk az önművelés gondolatát.

Legelsőrendű kötelességünk neveltjeink mindegyikében kisebb-nagyobb mértékben fellelhető öntökéletesítési vágyat, ösztönt, kedvet tudatosítani, élesztetni úgy, hogy helyeseljük igyekezetét, jótanácsot adunk, segítőeszközöket nyújtunk. Eljárásunknál az egyén hajlandóságaival, iskolázottságával, foglalkozásával, korával, környezetével, öröklött képességeivel, stb. számolnunk kell. Magamon szerzett megfigyelésből tudom, de olvastam is, hogy pl. ceruzával és jegyzőfüzettel olvassunk, a nagy és szép gondolatok rögzítése céljából kivonatokat készítsünk, nyilvántartót vezessünk az olvasott lapokról, könyvekről, tegyünk félre tárgymutató alapján kivágott újságokat, stb. Milyen nagy öröömre és hasznomra voltak ezek az önművelés felkeltésében és helyes módjának felismerésében! Helyénvaló lenne ilyen irányú tájékoztatót a serdülő ifjúság és felnőttek kezébe juttatni. Hány esetben mentői lehetnének az elkallódott tehetségeknek, mennyi erőfecsérléstől, keresgéléstől kímélhetnők meg a cél- és útkeresőket!

Messze kiható hatása van a népművelő egyéniségek varázserejének, szavainak, tetteinek, egész életének. Tartsuk szem előtt, hogy „aki másokat az önművelés útján akar vezetni, magának kell ez utat ismernie és járnia” (Tumliroz Ottó).

A jelenleg használt iskolán kívüli népművelési munkamódoknak az önművelés szolgálatában való felhasználását így képzeljük: *A népművelő és közművelődési előadások és tanfolyamok anyagát és módszerét* úgy válogassuk meg, hogy érdeklődést, munkakedvet, vágyat élesszünk a továbbképzésre, a dolgok alaposabb megismerésére, kikutatására. — *A háziipari tanfolyamok* a munkaszeretetre való nevelő hatásukkal közvetve járulnak hozzá az egyén nemes ösztöneinek kifejlesztéséhez, mert aki a kézimunkában tevékeny, az rendszerint a szellemi téren is munkás. A testi munkában való elfoglaltság az alacsonyabb ösztönök elnyomója, a jó szokásoknak ébresztője, a léha, tétlen élet ellensége, a lelki ember, a magasabbrendű ember szülője.

A köz- és népkönyvtárban fellelhető könyvekre való utalás, az ajánlható könyvek bemutatása, szemelvények felolvasása magával ragadja az önművelésre hajlandósággal bírót. A jó könyvek és újságok beszerzésének megkönnyítése, a nemes olvasmány vásárlása, magán-, családi könyvtárak létesítése, ami jelentős népművelői sikernek könyvelhető el.

A népművelőknek a falu népével való közvetlen beszélgetései, eszmecseréi is szolgálják célunkat.

A népművelési tárgyú *színház, film és rádió* szintén élénkíti a kitartást.

Több kultúrállamban elterjedt és sikerrel járt az ú. n. *levelező tanfolyamok* népművelési ága. Ennek a munkának az a lényege, hogy egy központi szerv bizonyos időközökben néhány oldalas levelet küld az előfizetőknek egy bizonyos tárgyú önképzésről. Azonfelül megkeresésre választ ad (tanácsot, oktatást) a feltett és odaillő kérdésre. Az ilyen levelező tanfolyam tárgya szokott lenni: hazai és idegen nyelv és helyesírás, számolás, gyorsírás, gépírás, méhészet, gyümölcsfaisápolás, nyúl-, baromfitenyésztés, fényképezés, könyvelés, jog, történelem, földrajz, stb. Egy külföldi állam népművelési beszámolója 18 ilyen tanfolyamot említ. Az előfizetők számát 28.325-ben állapítja meg.

Az önművelés útján járókról nincsen statisztika, nem tartjuk őket számon, nem is kapunk, de nem is küldünk róluk beszámoló jelentést. Itt-ott önkéntelenül akadunk rájuk. Ideiktatjuk Somogy vármegyéből, a nagyatádi Szabó István vidékéről és hozzá hasonló szép számából való egynek: Gaál Istvánnak érdekes és tanulságos esetét. A néhány évvel ezelőtt meghalt Gaál Istvánnak saját beszerzésű és gyűjtésű könyvtára volt. Könyvei külön szekrényben állottak. Itt tartotta mindenféle írásait és jegyzeteit is. Könyvei között volt a magyar remekírókból 30 kötet, Acsády: *A magyar jobbágyság története*, a Szent Biblia, Petőfi versei, egy a múlt század elején íródott történelem, eszperantó és német nyelvtan, *Gazdasági kistükör*, a szabadságharc története, naptárak, *Székely szakácskönyv*. Gaál egy vastag füzetbe bejegyezte a neki tetsző gondolatokat, ebbe másolta le a szép verseket, prózai munkákat, ide jegyezte be saját gondolatait is. Idézetek, dalok, adomák, tréfás és komoly történetek váltják egymást a jegyzetek között.

Gaál komoly, nyugodt, értelmes természet volt. Hasonlatai, történetei, — melyeket valószínűleg olvasás közben gyűjtött, — szépek s találók voltak s ezért ma is a falu népének emlékezetében élnek.

Jegyzőkönyvét így kezdi: „A feltámadás szent ünnepén emelem tollamat, hogy megörökítem egész életemben szerzett gyűjteményeimet s tapasztalataimat fűzzem koszorúba. Ezen húsvét napján veszem kezdetét, feltámadván bennem azon érzés, hogy megörökítem a jövő kor tanulságára, mert akinek nincs karácsonya, annak nem lesz nagypéntek, sem húsvét, sem pedig pünkösdje. Nem fog eljönni a Szentlélek a Szentháromságban, hogy megszállja őt... melyek megirattak mind a ti tanulságtokra, mindeneket megtanuljátok, amely jó, azt megtartsátok, a rosszat elhagyjátok.”

Jegyzetének egyes fejezetei ilyen címet viselnek: „Arany igazságok“, „Gyémántgyöngyök“, „Közmondások“. — Lemásolt versei között ott van *Levél egy kibujdosott barátom után*, a *Hadnagy uram*. Efféléket is találunk feljegyzései között: „Minden embernek kell lennie egy kitűzött céljának, irányának az életben, mert ha az nincs, olyan, mint a delejtű nélküli hajó, amely biztos révpartra nem juthat soha. Így céljaitoktól el ne álljatok senki ellenkezésére sem. Mert, ha a robogó vonatot Barcs felől és Darány falu végén megtámadják a kutyák, nem fog megállni a félút közepette, hanem tovább halad robogva rendeltetési helyére, a végállomásra.“ — „Minden romlás és csapás felülről jön. Így az erkölcsi romlás, vagy filloxera. Sohasem volt látható, hogy a jégverés, villámcsapás a földből alu.ról jött volna.“ „Ha sok, igen sok — minden társadalmi osztályból való — magyar akadna, dolgozna a magyar egyéni testi és lelki értékeinek kiművelésén, a magyar nemzet szellemi és gazdasági boldogulása könnyebben elérhető céllá válna.“

A mai korban „az erős kéz“, „a hivatalos“, „az elrendelt munka“ elve a népszerű, ennek érvényesítését kívánja a közvélemény az iskolánkivüli népművelésben is. Nekünk népművelőknek az állam hatalmi segítségének folytonos várása helyett azon kell lennünk, hogy felkaroljuk, segítsük azokat, akik önelhatározásból önműveléssel végzik azt a munkát, amelytől nemzetünk újjászületését várjuk; akik követni akarják Széchenyi tanácsát, hogy „a magyar a bölcsőtől a sírig tanuljon!“ — Tanuljon saját jószántából és nem parancsszóra, kényszer folytán.

Tamás József

EMLÉKEZÉS ABA NOVÁK VILMOSRA

Alakja még ma is úgy él az emlékezetemben, ahogyan annak idején szegedi éveimben láttam: a magas festőállványon, széleskarimájú, nagyon jellegzetes művész-kalapjában, olajfoltos köpenyében, amint mértőszagos nyugalommal, fölényes biztonsággal festette az arcokat, az előre pontosan meghatározott cél tudatában. Kevés művész megjelenése és jelenléte volt rám ilyen hatással. Emlékszem, egyszer Nagy Imre erdélyi művész látta ki ugyanezt az érzést belőlem, amikor — éppen Aba Novák Vilmos lakásán — tömör mondatokba ötvözte mondanivalóját, vagy az a perc, amikor legelső kolozsvári tartózkodásom idején Tamási Aront láttam súlyos lépteivel a város főutcáján. (Bizonyára a Belvárosi Kávéház felé tartott, törzsasztalához, ahol már vártak rá.) Aba Novák Vilmos olyan ember volt, akitől első látásra érezte mindenki a rendkívülit, aki köré a rajongó és gyűlölködő tanítványok és epigonok egész hada szegődött.

Amikor Aba Novák Vilmos Szegeden a Hősök Kapujának freskóit festette, egy alkalommal hosszasan is elbeszélgettem vele. Egyre job-